

Čas pelje čez nas...

Franjo
Frančič

zadnjemu poetu absolutuma, Juretu Deteli

Nepregledna serija zgodovinskih dogodkov je male ljudi, ki se bore zgolj za preživetje, »utrudila«, ta nenehna prisotnost politike v javnem življenju, v medijih, nas je poplavila in obsedla. Nihče ne more zanikati zgodovinskosti časa, ki ga kot narod živimo, potrdile so se sanje, dobro, dobili smo svojo deželo, priznana je, prav. Samo se je ta država konstituirala zato, da se bo zapirala v svoje meje, da bo neprijazna do tujcev, manjšin, bo to dežela klavstrofobije, se bo še naprej ogrožena pospešeno militarizirala, bo policija postala budna skrbnica reda in discipline? Ali pa bo ta dežela prijazna ljudem in svetu, odprta, demilitarizirana, ekološko osveščena? Tu ne gre več za zgodovinskost, prej za tok življenja; kakšen pa ta tok bo, je posredno tudi odvisno od vloge in moči slovenske kulture. Seveda ne samo v okviru političnih strank, prej z zgle-dom, ki bo to družbo naredil še bolj odprto, sončno, pretočno in s tem resnašo.

Manjši je narod, bolj se identificira z svojo kulturo, čeprav je narodov dom njegov jezik! Tisti zunanji zgodovinski premiki so storjeni, temelji so postavljeni, na političnih operativcih je, da opravijo drugi del naloge, kultura pa se vrača spet tja, v svet igre, senc in čaranja.

Da se je prej Zahod zanimal le za disidentsko literaturo, ne bo držalo, zanimal se je za tisto, kar mu je bilo ponujeno. Ne vem, koliko je bilo storjenega z naše strani za promocijo slovenske literature, hkrati pa je tako opevana Evropa vedno pobirala najboljše in novo z Vzhoda. Zdaj teh polov in delitve ni več, tudi Evropa in s tem tudi literatura sta v nekem začasnem vakuumu, literatura, ki jo tiskajo, se deli na kič in komercialo, na žanrsko forsirane tekste in dobro literaturo, ki izhaja v majhnih nakladah, redke izjeme samo potrjujejo to pravilo. Če pa se dotaknemo tudi duhovne izpraznjenosti Evrope, kjer je religija oz. institucija Cerkve zgolj duhovni servis, kjer sta ritem in kult dela potrjena v maskimi: povej mi, koliko imaš, in povem ti, kdo si! Ne, ta Evropa ni opevani raj, je samo eden izmed sistemov, ki večini omogoča dostojno preživetje, manjšinam pa bogastvo in na drugi skrajnosti bedo. Nobena kultura pa se ne znajde v osami, če si tega sama ne želi. Nujno je treba ohraniti vse vezi z bivšo Jugoslavijo, saj so ljudje, kot je prevajalec in pesnik Josip Osti, tisti most, ki je nujen, če hočemo potrditi ideale, ki so sprožili boj za zgodovinskost in samostojnost. Odpiranje navzven daje »zraka in sonca« tudi navznoter.

Gotovo se je naš položaj spremenil, a kultura in literatura naj bi nosili univerzalnost, željo po komunikaciji, bogatenju izmenjav.

Naj mi bo na tem mestu dovoljeno, da se z ljubeznijo in spoštovanjem poklonim spominu poeta Jureta Detele, ki je bil s svojim zgle-dom javno delujoč človek, ne samo prek neštetihih peticij, predvsem s svojim svetniškim življenjem.

Nešetokrat sva se v svojih pogovorih dotaknila vprašanj, ki jih pri-jazno zastavljate, govorila sva o etični rasti slovenske družbe, tudi so ljudje

iz kulturne sfere naredili veliko, o novi zavesti, o tem, kakšna naj bi bila vloga slovenske kulture vnaprej. Sam sem bil le prisluškovalec, Jure pa je bil vizionar, ki je svojo vizijo tudi radikalno živel. Njemu so bili enako ljubi William Wordsworth, Faulkner, Tolstoj kot Jenko, Župančič ali Šalamun, on bi znal na zastavljena vprašanja veliko širše in globlje odgovoriti. Zanje je bilo temeljno etično merilo spoštovati in ljubiti vse živo okoli sebe, ptice, drevesa, zadnjo bilko in mravljo, ki ti prečka pot. Verjel je v novo dobo zavesti duha, dobo, ko ne bo nasilje gibalno sveta, ko ne bo več živalskih vrtov, lova in ekoloških katastrof in jedrskih elektrarn, ko bo rastlinojedstvo običajen način življenja in ne le moda. Verjel je v to, s svojim zgledom je deloval, gotovo, da zveni takšna vizija utopično, a vsak še tako majhen prispevek za to novo podobo sveta je veliko.

Na nas pa je, kako se bomo odločili.

Ervin
Fritz

Tesnoba za Slovenijo

Ko se je začela vojna za Slovenijo, je dobil moj sin med prvimi vabilo, naj se oglasi pri teritorialni obrambi. Ko je prišel na občinski štab, je že zmanjkalo uniform in poslali so ga domov. Odkrito povem, da sem bil za sina vesel, iz dogodka pa sem sklepal, da naša obramba ne presega organiziranosti prostovoljnega gasilstva, in mi je bilo tesno.

Naša narodna usoda je bila najbolj na tehtnici, tako se mi je vsaj zdelo, v nedeljo 30. junija ob devetih dopoldne, ko se je iztekel vojaški ultimatum Sloveniji in ko je radio objavil, da so se vzdignila z letališč na Hrvaškem in v Bosni vojaška letala, da letijo proti Sloveniji in da bodo nad Ljubljano v petnajstih, dvajsetih minutah. Disciplinirano smo šli v zaklonišča, vendar s strašno zavestjo, da je vsega konec, da nas bodo nazadnje le užugali, če nas niso mogli drugače, pa z brutalno vojaško silo.

Z našega balkona se vidi vsa Ljubljana od Polja do Šentvida. Točno na jugu je antena na Krimu. Žena zgroženo vpraša: »Misliš, da nam bodo čez deset minut vse tole sesuli?« Sin pravi: »Nisi bila pri vojakih, pa jih ne poznaš. Pojdite brž v zaklonišče, najbolje v tistega pod oficirskim blokom. Jaz se ne bom skrival, če bodo bombardirali, grem takoj »noter«. – Bil sem ponosen na mulca. Rekel sem: »Če se bo res začelo, grem tudi jaz »noter«. »Noter« je pomenilo v boj. Niso sesuli. Obrnili so se. Njihova bojna vozila smo ustavili. Kakor koli nam že govorijo, da so bili v njihovih tankih otroci (za starše so otroci pač zmeraj otroci, tudi če so že odrasli), pa s slovenskega gledišča velja, da so bili ti eventualni otroci v tankih, ki so rolali po naši deželi, in je bil njihov cilj preprečiti našo neodvisnost, vreči demokratično izvoljeno oblast, vsiliti slovenskemu narodu tujo voljo in ga okupirati.

Ne vem, če je sploh kdo verjel v našo zmago, vendar je res, vojaško smo zmagali. Od četrtega do nedelje popoldne smo blokirali vse sovražne kolone. Niso imeli kam. Bili so v tankih več dni na smrt preplašeni, lačni, žejni, poscani in posrani. Zmagali smo čez vikend, da smo kot delaven narod lahko šli v ponedeljek spet na šiht.